

ב"ה

קובץ א-ל בנה

ס

ישיבת רמב"ם
וכולל ד'אלבני

ס ♦ ס

לכבוד כינוס תורה

חג הפסח ה'תשס"ז
אלבני, ניו יארק

Dear Friends,

This is the first Torah Journal of local "chidushim" attempted here in the Capital Region, so it may not compete with grander productions of bigger communities.

But may this is a good first step, from which we can learn to upgrade in the future, for "Talmidei Chachamim... Yelchu Mechayil el Chayil," to continue and go from strength to strength.

As a "last minute" production, we are inspired by the current presentations of our own teachers and students, and look forward to even more participation in the future. We thank all who rushed to submit their articles, so this Kovetz could debut, to IY"H grow and spread Torah awareness throughout the community.

This Kovetz coincides with our annual Kinus Torah, offering presentations by our returning alumni, that has become a longtime Albany Pesach and Sukkos Chol Hamoed tradition.

Rather than depend on "imported" Torah coming from elsewhere, we are very proud of our "Homegrown" production, as the Gemara rules: "A person prefers 1 bushel of his own, rather than nine of others."

As for the name of this Kovetz, we have adapted the popular "E-l Bnay" Haggadah Piyut refrain that rhymes with "Albany, Troy, Schenectady!" We hope and pray that Hashem gives us the strength and resources to "Bnay Beischa" build up our local Torah centers, even as we look forward to the rebuilding of the Bais Hamikdash in Yerushalayim, speedily in our days.

Readers' comments would be greatly appreciated.

Best wishes for a very Happy and Kosher Pesach!

התוכן:

סיום בערב פסח לכתחילה או בדיעבד?
הרב ישראל אליעזר רובין

רב חסדא בנתיה עדיפן
הרב אברהם דוד הלוי לייבער

מין במינו - בלה ויבש
זלמן מענדל רוזנפלד

דיוק נוסחאות באבות * כלאים והמסתעף
אפרים רובין

הערה בפסוק 'קרוב ה' לכל קוראיו..!
מרדכי רובין

ס

Hallel in Shul or not?

Rabbi Moshe and Shragie Bomzer

Lail Shimurim

Avi Morgenbesser

Graphic Kabbalistic

Creation > Sinai > Moshiach Timeline

by Rabbi Mendel Rubin

The Uplifting of Hagbah!

By Lawrence Rosenbaum

The Temple Mount Ripple Effect

Rabbi Avraham Abba Rubin

Unifying Sovev & Memaleh

Sholom Ber Kudan

Examples of "Davar She'bMinyan"

Maishe Backman

Hallel in Shul or not?

Rabbi Moshe and Shragie Bomzer

The prevalent custom of the *Eida Hamizrachit* (Mideastern descent) and Chasidic congregations is to recite the entire *Hallel* in the synagogue immediately after *the Amidah of Maariv on Pesach*. This is based on the citation from *Mesechet Sofrim*:

"ומצוה מן המובחר לקרוא את ההלל בשני הלילות של גלויות ולברך עליהן ולאמרן בנעומה, לקיים מה שנאמר 'ונרוממה שמו יחדו', וכשהוא קורא אותו בביתו אינו צריך לברך שכבר בירך ברבים."

"It is preferable to recite the *Hallel* on the two nights of *galut* [communally], to recite the blessing before the recitation, and to recite it pleasantly, thereby fulfilling the verse 'together let us grace His Name.' As for *Hallel* in the home at the *Seder*, there is no need to recite the blessing, because he already recited it before the communal recitation.

But in Ashkenazic communities, the prevailing custom is **not** to recite the *Hallel* in the synagogue. It would seem that this is derived from the *Tosefta* in *Pesachim* (10:8):

"בני העיר שאין להן מי שיקרא את ההלל, הולכין לבית הכנסת וקורין פרק ראשון והולכין ואוכלין ושותין וחוזרין ובאין וגומרין את כולו. ואם אי אפשר להן, גומרין את כולו."

"The masses who have no one to recite the *Hallel* for them, should go to the synagogue and read the first section of *Hallel*, go home, eat and drink, and then return to the synagogue and finish there the recitation of *Hallel*. Should returning to the synagogue not be a viable option, they should complete *Hallel* in the synagogue, before the *Seder*."

Mesechet Sofrim considers saying *Hallel* preferable and praiseworthy, and advocates it must be done. But according to the *Tosefta*— "It should be done at home at the *Seder*, if there is no other choice (they don't know how to say it) then they return to the Shul. *Mesechet Sofrim* says the entire *Hallel* is said before going home, while the *Tosefta* encourages the integrity of the home *Seder*, and if necessary it should be said in Shul in two parts.

I suggest that these views reflect two divergent views of the *Pesach Seder*.

The *Tosefta* maintains that the *Seder* is to be observed as it was in the *Beit Hamikdash*, where both parts of the *Hallel* reflect the exodus from Egypt. The reason we divide the *Hallel* is that they represent the natural progression of the *Seder Lail Pesach*. The goal of the night is to reach the point of התגלות (revelation of the Divine Presence), that those who left Egypt that night attained. The *Hallel* is the medium through which this can be accomplished.

(Shragie quotes Rav Meiselman in the name of the Rav Y. B. Solovetchik. This form of Shira is a most powerful means through which prophecy can be achieved, and (as the Rav stated) this leads to the spirit was Torah knowledge (*Haggadah* is a part of *mitzvas Talmud Torah*, according to the *Rambam*, who doesn't count this as one of the *TaRYaG* (613) *Mitzvot*. The process of *Shira* and its crescendo at the Red Sea, where even a maid-servant saw the revelation of the *Shechina* that Ezekiel could not perceive). It is the music that bridges heaven and earth, the spiritual and mundane.

There are many references in Tanach to support the concept of music and Shira uplifting to prophecy. Throughout the avodah of the Leviim in the Mikdash, the music served to elevate the soul, so the Heavenly manifestation would descend from Above to below. While this was true all year, there were 18 days a year when the channel from Hashem was opened even wider. This was the *Hallel HaShalem* (the complete Hallel). According to the Vilna Gaon, the first part of *Maggid* discussing the Exodus corresponds to the *Pesukei D'Zimrah* (the preamble of *Shacharit*), the first part of *Hallel* corresponds to *Shema*, and the *brocha* of *Asher Gaolanu* corresponds to the blessing of *Goa'l Yisroel*.

The *Shulchan Orech* (festive meal) is this *Avodah*, corresponding to the Amidah (*Shmoneh Esrey*), and finally through the completion of *Hallel* and *Hallel Ha'Mitzri* coupled with *Nishmas Kol Chai*, sung *b'Neimah* (pleasantly, with love), facilitated the opening of Heaven and the emanation of G-d's treasure-houses to the Jewish homes.

Perhaps it is for these reasons that the *Tosefta* insists that even those people who cannot recite *Hallel* on their own and must have it read for them in the synagogue, should split up the reading so that they can go home and eat the meal at the appropriate time.

According to *Mesechet Sofrim*, the *Seder* has two separate but connected themes. The first part of the *Seder* concentrates on the Egyptian Exodus, the second part focuses on our present Diaspora, to encourage G-d to redeem us speedily.

According to this view, the function of *Hallel* at the *Seder*, and the *Hallel* after *Maariv* serve different purposes. The part of *Hallel* at the *Seder* said before the meal expresses praise to *Hashem* for the Exodus from Egypt. The *Hallel* said after the meal asks *Hashem* to redeem us in the future. Yet, *Mesechet Sofrim* wants to facilitate the same *Ruach Hakodesh* as in the Temple, which is why they insisted that the *Hallel* recited in *Shul* be said "with loving kindness" – to fulfill "*Boneh BeRachamav Yerushalayim* (– Amen!)

סיום בערב פסח לכתחילה או בדיעבד?

הרב ישראל אליעזר רובין

יש לברר יסוד המנהג שנפטרים מתענית בכורים בערב פסח בסיום מסכת, אם ה"ז משובח גם לכתחילה, או זהו היתר דחוק רק בדיעבד?

והנה הסיומים מר"ח אב הם כדיעבד, שמקילים רק עד ז' אב, ולצורך ילדים והצריכים לזה וכדו'. והוראת רבינו להדר לסיים מסכת בכל תשעת הימים, זהו כדי לשמח זמן עצוב בשמחתה של תורה, ו"אפילו כשאין אוכלים סעודת בשר. להעיר מהנהגת אדמו"ר מהורש"ב נ"ע לעשות סיומים בתשעת-הימים אף שלא היה סועד אח"כ בבשר ויין – ספר המנהגים עמ' 46 (לקו"ש חכ"ג ע' 223, בתו"מ הדרנים על הרמב"ם ושי"ס עמ' תפג הערה 141).

אבל פוק חזי מאי עמא דבר, שבערב הפסח נפוץ בישראל מקטן עד גדול, ורשום בכל לוחות השנה להשכים בבקר בפומבי ובריש גלי, ליפטר בסיום מיד אחר התפילה (וראה נטעי גבריאל פסח ח"ב ע' רב), וכן נהג מו"ר הרה"ג הירשפרונג זצ"ל ממאנטריאל לסיים הש"ס בער"פ, ולכאורה הרי מנהגינו נראה כנגד דיעות המגן אברהם, החק יעקב ושולחן ערוך אדה"ז, ש'המחמיר תבוא עליו ברכה, ובמדינות אלו נהגו להחמיר, שלא נפטר תענית בסעודת מצוה?

המשך ההיתר גם אחר סעודת מצוה

עוד תמהו האחרונים, שבסיום חודש אב התירו בבשר ויין רק באותה סעודה, ולא אחר כך, ולמה יפטר הבכור מלהתענות כל יום ערב פסח?

ובשו"ת תשובה מאהבה (רסא) מביא שהנו"ב התנגד לפטור הסיום. ובשו"ת אפרקסתא דעניא ח"א קנד: 'כבר צווחו האחרונים ז"ל גם בסיום מסכת כראוי, והגאון בעל שו"מ ז"ל שהיה בכור סמך על סיום מס' בצירוף שהיה לוי'

למה לא סעודת הודאה?

והנה מקור הדין בשו"ע סי' תע: 'נוהגים הבכורים להתענות זכר לנס, שניצולו ממכת בכורות!'

והק' בזכרון יהודה, למה מזכירים נס זה בדרך שלילי דתענית, ולמה לא בשמחה וסעודת הודאה? ובברכ"י ובכף החיים הקשו, שאם מצד זכר לנס, היה ראוי לצום אחר הזמן שאירע הנס, בחצות ליל ט"ו, לא לפניו?

מפני טרדות החג

ויש מיישבים ההיתר ע"פ המשנה למלך (כלי המקדש פ"ו) שהניח בצ"ע עיקר התענית, שהרי ערב פסח יום טבוה שאסור בתענית? וע"כ שזהו תענית קל מעיקרו. ובאגרות משה (ורבבות אפרים או"ח סרצ"ו) מורה היתר לבכור שלא אכל בסיום, שלא יהא חלוש לקיים מצוות פסח בליל הסדר.

Lail Shimurim

By Avi Morgenbesser

Yeshivas Mir, Yerushalayim

Alumnus, Yeshivas Rambam - Albany

After Baraich before we begin Hallel, we pour the cup of Eliyahu and open the door. We open the door because the night of the Seder is called "Lail Hashimurim."

The Gemara (Pesachim 109b) interprets this Pasuk to mean "It is a night that is guarded from dangers." Therefore, to show this, we open the door and demonstrate that we aren't afraid of the dangers that may exist outside (Rema, Ohr Hachaim 480:1).

The Beis Halevi asks, "Why do we open the door at this point in the Seder? If it's true the entire night is a "night that is guarded," then why don't we start off the Seder with this demonstration and open the door right at the beginning?"

To answer this question the Beis Halevi analyzes the quote from the Gemarah in Pesachim. The Gemarah there asks how is it possible that the Sages could have instituted drinking **Four** cups of wine, in those days it was known that drinking things in even numbers posed a danger to oneself? The Gemarah gives many answers, however one answer is that on this night we are not concerned of this problem because this night is a "Lail Hashimurim".

Since at this point in the Seder the fourth and final cup is poured, anyone familiar with this problem of drinking in even amounts would ask "How can we prepare this fourth cup, isn't it dangerous to do so?" To do away with this concern and others, we open the door at this point and declare that tonight it is a "Lail Hashimurim and therefore aren't concerned about such dangers.

(Adapted from "The Haggadah of The Roshei Yeshiva" Vol. 2, Artscroll Mesorah Series)

מהו ההיתר כשמקדימין התענית ליום ה'?

אבל הרי טעם זה שייך רק ברוב השנים כשהתענית בערב פסח, אבל כשהל ע"פ בשבת ומקדימין תענית בכורים ליום חמישי, הרי אין אז טענת טרדת ערב פסח, ולמה לא יצומו? (ובחזון עובדיה תירץ, מצד 'יציבא בארעא וגיורא בשמי שמיא').

עבודת הבכורות

ונראה ליישב כל הנ"ל לפי הסבר החת"ס (או"ח סי' שמ"ו, וראה לקו"ש חי"ז ע' 67) בטעם תענית בכורות, שאין התענית מסובב מההצלה, אלא סיבתה, שבכורי ישראל התענו במצרים להתעוררות תשובה, כרפואה קודם למכה, שלא תאמר מדת הדין, מה נשתנו אלו מאלו. ולכן הוצרכו לאות דם על הבתים במכה זו, לא כשאר המכות שלא ניזוקו בני ישראל למען תדעו אשר יפלה ה'.

והנה הטעם ש'הכה ה' בכורי מצרים' (ולא אבותיהם, והרי איש בחטאו יומת!?) מפני שהבכורים היו מנהיגי העם, היושבים ראשונה במלכות. וייראו בכורות ישראל שמא קלקלו גם הם, וחששו שלא היו מנהיגים כראוי בישראל, וכשהיו אז בבחינת ערום ועריה לפני קבלת התורה, התענו אז הבכורות ביום יד (שאז עדיין לא היה הדין שיום טבוח אסור בתענית).

(יש מדמים תענית בכורות לצום גדליה שמקילים בו מפני שנדחה מעיקרו (ט"ז סתקמ"ט), אבל להנ"ל שהתענו לפני המכה בליל ט"ו, הרי לא נדחה מעיקרו).

'טוב לי תורת פיך'

ו'אשרינו מה טוב חלקנו': 'ששמת חלקנו מיושבי בהמ"ד ולא מיושבי קרנות... שאנו רצים לחיי עוה"ב והם רצים לבאר שחת...!' (ל' סיום מסכתא), כהיום הזה אחר מ"ת, שמשלימים אנו התורה בשמחה, המשמח אלקים ואנשים. אבל אם אין ביכולתם לשמוח בסיום, אז יתענו לכל הפחות לזכר הנס.

וראה שו"ת פרי השדה (ח"ב סי' פא) שבכור אבל פטור מלהתענות, שאנוס וא"א לו להשתתף בסיום, הרי שהסיום אינו רק פטור מהתענית.

'הבכורות מתענגים'

ומיושב בזה לשון פלא במקור הענין: 'הבכורות מתענגים בערב פסח' (מסכת סופרים פכ"א), שאין המובא בטור ושו"ע טעות סופר, אלא עיקר הכוונה מתחילה לא היה שיתענו, אלא אדרבא, שיתענגו על ה' בסעודה ושמחת גמרה של תורה. (וזה שכתב בפסקי תשובות (ת"ע ס"ק יא) שצריך להתכיף, ואם שמע הסיום ולא אכל בסעודה צריך להתענות, י"ל שזהו כענין קדוש במקום סעודה).

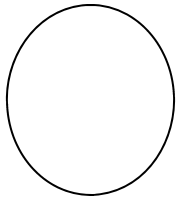
שני אופני סעודת מצוה

ואולי זה שהחמירו המגן אברהם ושולחן ערוך אדה"ז זהו רק בנוגע לסעודת ברית ופדיון הבן, שלא ידחה תענית בכורות, אבל סעודת סיום זהו גדר אחר, שאינו גדר דחוייה או הותרה, אלא כענין מצוותו בכך. שזהו שמחה בדרך אתערותא דלתתא, כלשון רז"ל: 'תיתי לי... עבידנא יומא טבא', לא רק חיוב סעודה של ברית או פדיון הבן שחל אותו יום.

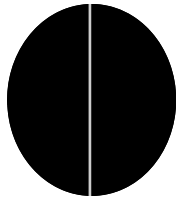
Graphic Kabbalistic Creation > Sinai > Moshiach Timeline

by Rabbi Mendel Rubin

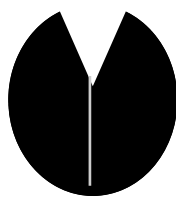
based on Sefer Mamorim Hemshech 5666 and the Rebbe's teachings

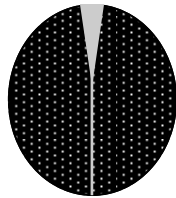
Pre-Creation
Infinite,
Total Spiritual
Light
pre & beyond
Creation,

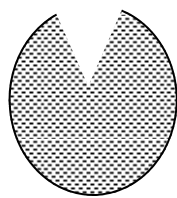
Creation
Finite &
Physical, the
hidden spiritual
glimmer
animates and
enables creation

(Exodus) Sinai
Revelation at Sinai
reveals spirit within
physical, fusing
finite with infinite,
enabling us to
duplicate effect,
(hidden) in "now."

Now
Revelation thru
our work to
discover spirit
within physical,
bridging infinite-
finite, but hidden
'til Moshiach.

Moshiach
Real revelation of
G-d within world,
synthesizing
spirit & physical,
the result of the
"Now" period.

זמן חרותינו

"אמר רבי יהושע בן לוי, בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב ומכרזת ואומרת: אוי להם לבריות מעלבונה של תורה. שכל מי שאינו עוסק בתורה נקרא נוזף, שנאמר נזם זהב באף חזיר אשה יפה וסרת טעם. ואומר: "והלחת מעשה אלהים המה והמכתב מכתב אלהים הוא חרות על הלחת". אל תקרא "חרות" אלא "חירות", שאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה. וכל מי שעוסק בתלמוד תורה הרי זה מתעלה, שנאמר: "ומתנה נחליאל ומנחליאל במות."

(אבות פ"ו, משנה ב')

סעודת ברית בערב פסח אינו פוטר

'כתב בספר נ"י ס"י מי שהוא בכור אין לאכול בערב פסח על סעודת ברית מילה' (קובץ ישורון ע' קו מספר החנוכי). וז"ל ערוגת הבושם (סקל"ט): 'בסעודת מילה דקביעא ליה זמנא אין זכר לנס, משא"כ בסיום מסכת. למה שנתפשט המנהג שעושין סעודת סיום להפקעת התענית זה גופא זכר לנס, י"ל דלכולי עלמא שרי'. (ולפי זה בטל הק"ו בספר פדיון הבן כהלכתו (עמ' ערב בהערה)).

דבר בעתו

ומיושב בזה גם קפידת שו"ת האלף לך שלמה והתעוררות תשובה, שבכלל, אינו נקרא סעודת מצוה אם מכוון ללמוד להגיגת הסיום. ורעק"א מחה על המכוונים סיומם לער"פ.

ולפי הנ"ל, הרי כאן, אדרבא, זהו דבר בעתו מה טוב. וכן מצינו בסידור השל"ה והאר"י להדר לעשות סיום ערב פסח על מסכת חגיגה.

'שמחים בלבם'

ויובן בזה למה גם אלו שלא למדו בעצמם, נפטרים מלהתענות בסיום (אף שבנוגע לברית בשבוע של ת"ב, מחמירים לצמצם היתר בשר ויין רק לסנדק ואבי הבן השייכים ממש לברית). שכן בבכורי מצרים, מתו 'בכור השבי', אף שלא חטאו עצמם, אבל 'שמחו בלבם בשעבוד ישראל', והרי 'מרובה מדה טובה ממדת פורענות'. וכדרז"ל לשמוח עם אחרים: 'כי חזינא צורבא מרבנן דשלים מסכתא, עבידנא ימא טבא לכולהו רבנן' (שבת קיח:). ברוב עם ויגדיל תורה ויאדיר.

סיום בליל י"ד?

הנה במנחת יצחק (ח"ח סי' מה, ולקוט"ס סוף הגדה) דן אי נפטר בסיום בליל יד עבור נוסעים לדרכם שלא ימצאו סיום למחרת, או לאלו הרוצים לגמור כל החמץ בהקדם, ומביא מהחיות יאיר (סי' ע) ששמחת הסיום נמשך גם ליום אחריו, אבל לסוף מביא משו"ת ארץ צבי (עט) ומסיק לא לעשות כן.

ולהנ"ל, שאין סיום בכורות ביטול תענית, אלא ענין עבודת בכורות, אולי שייך גם לפני הבקר.

הוספה

זה עתה יצא לאור ספר מקדש ישראל (להרב ישראל דוד הארפענעס שליט"א) וכותב שאם זה שלומד המסכת לא אמר דברי הגמרא בעצמו, אלא למד ע"י שמיעה מקלטת, או משיעור או חברותא הוי רק גדר הרהור, וכיון שאינו חייב בברכת התורה, אינו כדאי לצאת בלימוד כזה ידי סיום.

אבל הוכחתי בקונטרס הרהורי תורה גודל מעלת לימוד בהרהור, שגם לשועה"ר שאין מברך על הרהור, יכול לברך ברכת התורה על שמיעה בשיעור, וגם על שמיעה מרדיו או קלטת, וא"כ י"ל שיוצא שפיר בסיום על לימוד זה.

ואכן מביא מספר הדרך עלך (טו), שאכן יוצא בסיום על לימוד בשמיעה.

The Uplifting of Hagbah!

By Lawrence Rosenbaum

"The Torah is a living tree for those who grasp it" (Proverbs 3:18). This beautiful verse resonates with energy tied to its being given to the Jewish People at Sinai. We were all there then, and lifting the Torah for all to see, clearly recreates the gift at Sinai of the "Tree of Life".

The person who lifts the Torah, according to the Lubavitch custom, also rolls the scrolls together after the lift, blessing those who have been called to the Torah, yet again, and receiving their blessings too.

For those in tune with Torah, it has no weight. In the perfect lift, the Torah almost lifts itself. The Torah balances itself between our reality and the worlds; between our reality and Hashem.

At the height of the lift, with the scrolls open for all to see, I feel that Hashem is directly on the other side. This is the moment of thoughtful prayer by the lifter. These prayers by the lifter should be for matters important to the entire congregation. Only rarely, and when in dire need, should the lifter's prayer concern only himself and his family. By the act of lifting, an individual's prayerful need is already met.

At the height of the lift, there is a surge of energy from the entire congregation through the lifter and the Torah to reach Hashem. There is a simultaneous surge of energy from Hashem through the lifter to the entire congregation.

At that precise moment, time and space melt, and the lifter and the congregation join together with every other Torah lift from the first Jews to the coming of the Messiah.

That precise moment of being joined together across time, only lasts for an instant, yet in that instant all present may feel above time, if they are tuned in.

חיוב התענית*

הרב מרדכי מנשה לאופער

רב ברובע י"א - אשדוד, אה"ק

מ"ש הרב ישראל רובין בתענית בכורות (הגירסא 'מתענגין') רציתי להעיר:

בשנת תשי"ד קיבל הרבי לידי הגדה של פסח עם העתק [=תרגום] באידית ובאנגלית ובו ליקוטי מנהגים, טעמים ודינים.

הרבי העיר מספר הערות, והראשונה (אג"ק כרך ח עמ' רמא): "עמוד יו"ד (וכן במקום המתאים בהעתקה האנגלית) אשר בכורים כהנים ולוים אינם מתענים בע"פ. וצריך עיון גדול המקור על זה. ובכל אופן הפסק דין הוא שמתענים וכמבואר במהרי"ל הובא באחרונים במקומו סימן תע ולמנוע מכשול כדאי הי' לתקן זה ע"י מחיקת תיבות אלו".

עורך ההגדה הרב נתן מנחם מאנדל, שיגר לרבי מכתב בתגובה, ולאחר מכן גלויית דואר ובו נכנס לדיונים והרבי שלח לו מכתב נוסף ובו קבע נחרצות (אג"ק שם עמ' שב-שז): "מה שכותב במכתבו [=אודות] השקלא וטריא בדין תענית בכורים בע"פ. הנה מבלי להכנס בגוף הדבר, הגדה הנדפסת לרבים ובפרט בארצות הברית, הנה עמא דבר מביט על זה כפסק דין ומסקנא האחרונה. והרי ידוע שסוף סוף העיקר הוא המעשה בפועל. ולכן עמדתי על ענין זה ביחוד, כי לדעתי הוא מעוות שצריך לתיקון".

וכאן מתייחס הרבי לשמועה ע"ד התיקון (בגירסת המסכת סופרים) "מתענגין" בשם הרה"צ וכו' מזידיטשוב ז"ל. וכותב: "כבר ביטל שמועה זו מעיקרא בספר דברי תורה מהדורא ה' אות טו להרה"צ כו' בעל המחבר שו"ת מנחת אלעזר ממונקאטש". הרבי מוסיף סברא ל"תוקף לביטול [=השמועה הנ"ל] שלו": משום שהתגורר בסמיכות מקום לנושא השמועה וגם עמד בקירוב משפחתי עמו.

הנקודה הבולטת בשתי האגרות היא **שבעצם חייבים להתענות בערב פסח**. אין זה שולל השתתפות בסיום אבל חשוב שיידעו **שחובת התענית ישנה בעיקרון** (קטעי המכתבים מודפסים בלקו"ש כרך כז עמ' 324-325).

במקום אחר (משפטים תשט"ז - תורת מנחם כרך טז עמ' 103), כתב הרבי שאפשר גם לסיים גם על לימוד שאינו עיוני: "ללמוד ולסיים" ("אפלערנען") מסכת כלה. לימוד המסכת יכול להיות גם כפי שלומדים קודם ערב פסח כדי לערוך "סיום" - שהרי סוף סוף למד וסיים המסכת".

* מאמר הרב רובין (הבא כאן עם הוספות) - נדפס לפנ"ז בקובץ "הערות וביאורים", שם העיר הרב לאופער עליו. ונעתק כאן הערתו לשלימות הענין.

The Temple Mount Ripple Effect

Rabbi Avraham Abba Rubin
Saratoga Springs, NY

Erev Pesach is when all of Israel would bring their Paschal offerings to the Holy Temple in Jerusalem. Even today when we have no Temple, it is customary to recite and learn the Paschal proceedings in the Temple.

This is therefore a most appropriate time to study the Holy Temple's historic background, and its broader implications.

Indeed, the current international controversies revolve around Jerusalem and the Temple Mount. At the epicenter of the global issues, Jerusalem's ripple effects and tremors are felt throughout Israel and the world.

1. What's In a Name?

When referring to the Temple, the Talmud uses the familiar term "**Bais Hamikdash**" as we find in "*Asarah Nissim B'Bais Hamikdash*" (Avos Ch. 5). In the Siddur, we conclude our Prayers: "*Sheyibone Bais Hamikdash*," and "*Mizmor Shehayu HaLevi'im Omrim B'Bais Hamikdash*."

Yet the Rambam in his *Mishneh Torah* prefers to call it "*Hilchos Bais Habechira* - Laws of the **Chosen House**." Interestingly, in the Haggadah, too, at the end of the *Dayenu* rendition, we refer to the Temple as "**Bais Habechira**."

Why does Rambam choose this rare and exceptional "Chosen House" title, which just refers to the process of selection rather than its actual function? Indeed, Rambam himself also uses the more familiar titles of "Hilchos Kli Hamikdash" and "Biyas Mikdash"?

The choice of a name is not trivial. As explained in the Tanya, a Jewish name is not just an arbitrary label to distinguish between one and another. The Midrash tells us that Adam was praised for his brilliance in naming the animals. Recognizing the importance of calling things by their proper Hebrew name, why does the Rambam refer to the Temple as "*Bais Habechira*" rather than "*Bais Hamikdash*"?

2. Why Delay the Choosing?

Let us also understand why wasn't the Temple's location determined immediately after the Binding of Isaac at Mount Moriah, when the Torah indicates it as the place where G-d will reside. Why did it take a thousand years until G-d instructed King David that this be the place?

רב חסדא בנתייה עדיפן

הרב אברהם דוד הלוי לייבער
ס. רענסעליער קאונטי

בגמרא (ב"ב קמא.) עמדו על לשון המשנה "האומר אם ילדה אשתי זכר יטול מנה, נקבה מאתיים" – למימרא דבת עדיפא לי' מכן, והא אמר ר"י משום רשב"י כל שאינו מניה בן ליורשו הקב"ה מלא עליו עברה?

והגמ' מתרצת – לענין ירושה, בן עדיף לי'. לענין הרווחה, בתו עדיפא לי'. ושמואל אמר, הכא במבכרת עסקינן... דאמר רב חסדא בת תחילה סימן יפה לבנים, איכא דאמרי דמריבא (מגדלת – רש"י) לאחיה. ואיכא דאמרי, דלא שלטא בה עינא בישא (הואיל דאית לי' בת מעיקרא, לא לימרו אינשי כמה בנין איתילדו לי' להאי – רבינו גרשום. ומהרש"א פירש לענין ירושה).¹

אמר רב חסדא "לדידי בנתן עדיפן לי מבני". וברשב"ם – "אית מפרשי לדרב חסדא במבכרת כשמעתין. אך לשון 'לדידי' אינו מוכיח כן. ונראה בעיני שלא נתקיימו לו בנים כי אם בנות, לכך מתאוה ה' לבנות. ולא נתיישב לי יפה דעתו של רב חסדא."

ובתוס' (ד"ה לדידי) הקשו על הרשב"ם "אין נראה, דהרבה בנים היו לו כדאשכחן רב נחמן בר רב חסדא, מר ינוקא, ומר קשישא, רב חנן, רב מרי ורב פנחס – בני רב חסדא. אלא נראה לר"י, דלהכי אמר 'בנתן עדיפן לי מבני', לפי שהיו חתניו גדולי הדור, רבא ורמי בר חמא."

אבל צריך להבין: א) אם כוונת רב חסדא למעלת חתניו על בניו, ה' לו לפרש 'חתני עדיפן'. ב) מה מלמדנו רב חסדא במאמרו זה. ג) אם אין כוונתו כפשוטו על מעלת בנותיו, מהו המשך המאמרים, דמשמע שבאו להדגיש המעלה בבנות מצד עצמן.

ולענ"ד יש לפרש דברי רב חסדא במעלת בנותיו, כפשוטו; שמצינו בכמה מקומות, שרב חסדא מדגיש גודל מעלות נשי ובנות ישראל, מתעסק בתקנתן, וגם התמסר במיוחד לחינוך בנותיו.

בסוטה ג: מדגיש רב חסדא שהנהגת הבית תלוי באשה, ובהמשך לזה אמר רב חסדא בתחלה קודם שחטאו ישראל ה' שכינה שורה עם כל אחד ואחד, שנאמר "כי ה' אלקיך מתהלך בקרב מחניך". כיון שחטאו, נסתלקה שכינה מהם שנא' "ולא ירבה בך ערות דבר ושב מאחריך". ופרש"י - מלבא לביתם שאינו יכול להיות בזהירות שבביתו.

ובגיטין ו: "אמר רב חסדא, לעולם אל יטיל אדם אימה יתירה בתוך ביתו, שהרי פילגש בגבעה הטיל עלי' בעלה אימה יתירה והפילה כמה רבבות מישראל." בנדריים מא, על הקללות (דברים כה, מח), "בחוסר כל": אמר רב, בלא נר ובלא שלהן. רב חסדא אמר, בלא אשה.

(1) ראה ב' פירושים בדא"ח על זה – כתר שם טוב, אות ש"ב (עמ' קעז); תורה אור עמ' עט, טור א'.

ובקידושין (דף כט): תלה גדולתו בתורה בנישואיו, שנשא אשתו בגיל שש עשרה שנה, ומסיף שהי' טוב יותר אם הי' נושא בגיל י"ד שנה.

בבבא מציעא פז. מפרש דברי שרה אמנו (בראשית יח, יב) 'אחרי בלותי היתה לי עדנה', "אמר רב חסדא, אחר שנתבלה הבשר ורבו הקמטין, נתעדן הבשר ונתפשטו הקמטין וחזר יופי למקומו."

ועל 'נותנין לבתולה יב חודש משתבעה הבעל לפרנס את עצמה (בתכשיטיו – רש"י)!. שאלו (כתובות נז): מנא הני מילי? אמר רב חסדא דאמר קרא (בראשית כד, נה), "ויאמר אחי ואמה תשב הנערה אתנו. .. אלא מאי ימים" – שנה.

ובנוגע לקישוטי נשים בחוה"מ –הנה אשת ר"ח קשטה עצמה במועד בפני כלתה, וכאשר טען רב הונא בר חנינא שרק ילדה שרגילה בכך מותרת בקישוט בחוה"מ ולא אשה זקינה. אמר לו רב חסדא, האלקים, אפ"ל אמך ואפ"ל אמה דאמך ואפ"ל עומדת על קברה – מותרות בקישוט בחוה"מ.

ולמרות שרב חסדא לא פסיק פומי מגירסא (ערובין סה). עד שמלאך המות לא הי' יכול לשלוט בו (מכות י). הקדיש זמנו לגדל בנותיו (ב"ב יב, ב), שבתו הקטנה ישבה עליו, וישבו לפניו רבא ורמי בר חמא, ושאלה לאיזה מהם תרצה להתחתן. וכאשר טענה לו בתו שאולי יישן וינוח קצת, השיבה "השתא אתי יומי דאריכי וקטיני ונינב טובא". וגם הדריך בנותיו בעניני אישות (שבת קמ).

והינוכו לבנותיו עשתה פרי, – שאכן נשאו לגדולי הדור. ורבא השתבח באשתו וקראה "בת רב חסדא". ואמר שמובטח בזהירותה מלדבר שקר (כתובות פה). וכן השתדלה להשפיע על עוד נשים, שיתנהגו כראוי להן (שם סה:).

ולפי כל זה יובן מאמר רב חסדא "לדידי בנתן עדיפן לי מבני", שזה הי' ענינו לחנך ולהדגיש מעלות נשי ובנות ישראל, שעל ידן השכינה שורה בבית, וגם נפעל שלימות בלינד התורה של בעליהן.

וכיון דאתינן להכי, יש להסביר הא דאמר רבא בני חיי ומזוני לא בזכותא תליא מילתא, אלא במזלא תליא. דהא רבה ורב חסדא תרווייהו צדיקי... רבה הי' מ' שנה ורב חסדא צ"ב שנה. ובבית ר"ח שיתין הילולי (- ששים חתונות). ובתוד"ה שיתין: "יש מפרשים לאו דוקא." (מו"ק כח:)

ולפי הנ"ל שהיו לרב חסדא לכל הפחות שש בנים ושתי בנות – אחרי נישואיו בגיל ט"ז, והשתדל (כנזכר בקידושין בנוגע לא' מנכדותיו) שגם בניו ובנותיו יינשאו בגיל צעיר, א"כ כאשר הי' רב חסדא צ"ב שנה, לא יפלא שזכה לשמוה בששים חתונות. וי"ל במ"ש תוס' "יש מפרשים לאו דוקא", לאו דוקא ששים, אלא יותר מששים.

Indeed, the Rambam opens the "*Hilchos Bais HaBechira*" with the historic background: "It was a widely known tradition that it was from the earth of this special place that Adam was created, this was where Noah built an altar when he left the Ark after the flood, and this is where Abraham offered his son Isaac."

Yet in *Parshas Re'eh*, the words "*Hamakom Asher Yivchar Hashem - The place that G-d will choose...*" (in the future) is mentioned **fifteen** times! Obviously, the significance of this location was an "*open secret*," so why was it necessary to "find" and choose the right location for the Temple many year later?

Several explanations are offered why the Temple's location was not revealed sooner:

The Toldos Yitzchak gives a practical "Realtor's" explanation. Had the Temple's exact location been public knowledge, the value of this prime real estate would have risen astronomically! King David would have to pay the original owner - Aravna the Jebusite - an exorbitant amount to buy the land. The Torah therefore did not specify the Temple's exact location earlier.

The Kli Yakar explains that had the Jerusalem become "official" earlier, the intermittent holy sites at Shiloh, Nov and Givon would not have had proper respect, knowing that the Divine resting place would finally be elsewhere.¹

3. Source of Israel's Holiness

Let us now try an interesting approach to gain new insight into this issue.

The delay in selecting the Temple's exact location until all of Israel was settled gave every hill & valley in Israel the opportunity to be chosen as the holiest place!

Although eventually only Mount Moriah was chosen, but the original opportunity conferred a special status on every part of Israel that it had once been 'in the running' and under consideration for the *Bais Hamikdash*.

Let us apply here the Talmudic "*B'reira*" principle, whether a final choice is retroactive: When choices are made, does the final selection determine that it was originally intended so, or is the final selection valid only henceforth.

1) The Gaon of Ostravtza offers an esoteric mathematical explanation. He writes that the numerical value of the word "*Yivchar*" (in a special arrangement spelling each letter fully with pronunciations), equals the *Gematria* of 1,130; the numerical value of 'Shilo', 'Nov', 'Givon' and 'Yerushalayim' - the four locations where the *Bais Hamikdash* stood since the time when the Jews entered *Eretz Yisroel* under Joshua's leadership.

מין במינו אינו בטל

Here are examples in the Talmud.

1: When² children divide their father's inheritance, is it considered to be retroactive, that the very parcel of land each received is considered to be his inherently; or, since it could have been divided differently, it is only as an exchange, which would require the brothers to re-exchange their parcels of land in the *Yovel* (Jubilee) year, when all land in Israel acquired by sale or exchange return to the original owner.

2: If³ a Jewish convert is dividing an inheritance from his non-Jewish father with his non-Jewish sibling, that contain idolatrous items, or *Chametz on Pesach*, the Jewish son is allowed to select the "Kosher" items— if "*Yesh B'reira*," his share of the inheritance is considered his originally. But if the division is not retroactive but only a later exchange, then the Jewish son is forbidden to benefit from his exchange of idolatrous items or *Chametz on Pesach*.

Another example regards personal money after one has given a specific amount to *charity*: "Not only the money actually given to *Tzedaka* is spiritually elevated, but also the remaining money is also elevated," for that money, too, had the potential to become *Tzedaka*.⁴

For practical purposes, the accepted *halacha* is that "*Ein B'reira*" in matters of Torah law - the final division is not considered retroactive.

Let us now apply this principle to the final choosing of Mount Moriah.

Originally, each part of Israel was a potential contender for the *Bais Hamikdash*. Now, even after Mount Moriah was chosen, there still remains a residual holiness throughout Israel, for "holiness never dissipates and does not leave its place."

The name "*Bais Habechira*" shows that the Temple's holiness actually extends throughout Israel.⁵

2) Talmud Bechoros 56b.

3) Kiddushin 16b.

4) Likutei Sichos (Volume 12 page 135, quoting Tanya 34).

5) We find a similar ruling known as "*Zikah*" in the Levirate *Yibum* law, which ordains that if a brother dies without having any children, his widow should marry one of his brothers to "rebuild the House."

Now, even in a situation where the brother never actually married his brother's widow, he is still considered to be somewhat "attached" or "engaged" to her (and is therefore forbidden to marry her mother or sister, etc.). They earn this "engaged"

זלמן מענדל רוזנפלד

- קליפטון פארק

הובא במנחות (כב:), שיטת ר' יהודה ד'מין במינו אינו בטל. ובתוד"ה ור' יהודה מפרש דהיינו דוקא בדבר לח ולח, אבל יבש ביבש שפיר בטל, אפ"ל לדר"י. וכן מביא שם שיטת ר"ת דמפרש דברי ר' יוחנן דטבל אינו בטל אפילו במאה היינו רק בדבר לח, אבל ביבש ר' יוחנן מודה שיש ביטול גם בטבל. וז"ל תוס': "...וי"ל דדבר הלה המתערב יפה בכל שהוא, אבל דבר יבש בטל שפיר. עד כאן לשונו.

ובאמת היא דעת הרשב"א בס' 'תורת הבית' שלו, הוא דבחיכות יבש ביבש שנתערבו אע"פ שיש כאן ביטול אם חזר ובישולן יחד – הכל אסור. וכן אסור לאכול כל החתיכות ביחד, משא"כ בתערובת לה בלח שיש כאן ביטול לגמרי, ומותר לאכול התערובת בבת אחת וג"כ מותר לבשלו – הרי חזינן דבלח יש אכן ביטול יותר ממה שיש ביבש.

והנראה לומר בזה, דהנה ידוע דברי הגר"ח הלוי מבריסק זצ"ל, בדברי הרשב"א הנ"ל, דהא דלח בלח עדיף, היינו משום דבלח יש כאן דין ביטול ברוב, הואיל והכל מעורב ביחד ג"כ בבית מבטל האיסור והרי האיסור כמאן דליתא. משא"כ ב'יבש ביבש', דכל חתיכה עומד בפני עצמו – ואינו נתייחד, א"כ בזה אין כאן דין ביטול ברוב אלא ישנו רק דין ד'אזלינן בתר רובא'. ר"ל, דאינו מבטל האיסור לעשותו כמאן דליתא, אלא רק דיש כאן דין על כל חתיכה וחתיכה דנקטינן דהוא מן הרוב, שהוא מותר.

ועפ"י זה, נראה די"ל, דמתוך החומרא של לח בלח ג"כ יוצא קולא – דהואיל והכל נתערב יפה, א"א לומר הדין 'אזלינן בתר רובא', דכל דינו הוא, דאפשר לומר על חתיכה א' שהוא מן הרוב, ולכן היא מותר. אבל כאן, דהכל נתערב – הרי השיטה דכל חלק מן התערובת יש בו גם היתר וגם איסור, ולכן אי אפשר לומר דין זה ד'אזלינן'.

הרי יוצא מדבריננו, בדבר לח יש דין 'ביטול' ואין דין 'אזלינן'. ובדבו יבש – יש, אכן, דין 'אזלינן' ואין לו דין 'ביטול'.

ועפ"ז, הרי מיושבים דברי התוס' ודברי ר"ת (המובא לעיל) דתוס' מיירי בשיטת ר' יהודה, דיש גזירת הכתוב 'מין במינו אינו בטל'. וכמו כן ר"ת איירי בשיטת ר' יוחנן, דיש דין מסויים שאין דין ביטול נוהג בטבל. ושני הדינים האלו נראה פשוט

א. דיוק גירסאות במשנה דאבות

ב. בדין כלאים והמסתעף

הבחור אפרים רובין

שליח בישיבת "חזון אליהו" ת"א, אה"ק

- בוגר ישיבת רמב"ם, אלבני

בבואנו להגה"פ הבעל"ט, נתחיל עוד הפעם המחזור השנתי של אמירת 'פרקי אבות' בשבת שלאחריו. ולכן נדבר בדברי "עניני דיומא".

באבות (פ"א, מ"ג) כ', "אנטיגנוס איש סוכו קיבל משמעון הצדיק. הוא היה אומר, אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב, על מנת לקבל פרס, אלא הווי כעבדים המשמשין את הרב, על מנת שלא לקבל פרס; ויהי מורא שמיים עליכם." עכ"ל.

וב'אבות דר' נתן' (והוא בפ"ה מ"א שבגיר' שלו), כ' בסוף דבריו: "ויהי מורא שמים עליכם, כדי שיהי' שכרם כפול לע"ל".

[וראה במש"כ ע"ז בס' 'אבות דר"נ' עם 'מאורי אור', 'תוספת אור' ועוד מפרשים (ב"ב, תשס"א)].

ויש לכאן להק', בזה שכ' באדר"נ (על פיסקא "עבדים"), שדברים אלו ("שלא.. אלא..") גרמו תקלת תלמידיו צדוק ובייתוס שלא הבינו, וחשבו שאין עוה"ב, ונתפקרו.

וב'תולדות יהושע' על אבות שם, שאנטיגנוס מוסיף ויהי' מורא שמים עליכם – שלא נטעה ח"ו בדבריו. ובאדר"נ הנ"ל, ג"כ הוסיף 'שכרם לעתיד לבא'. [אבל במשנה דאבות, שאכן אינו מוסיף בלשונו – לכאן צ"ע, דהרי ייצא תקלה מזה. וילע"ע].

וב'אבות דר"נ - נוסח אחר"י¹ כתוב (ושם, הוא בפ"י מ"א): "ויהי מורא שמים עליכם – ואתם תקבלו עליכם שכר כאילו עשיתם בעוה"ז ובעוה"ב." עכ"ל.

ובמהריט"ץ על אתר – דן, בזה שכתוב "ואתם תקבלו עליכם" - ד"כאילו עשיתם" המוזכר, יתכן כמה דברים: (א) "כאילו עשיתם" יותר מן הראוי; (ב) או, כאילו "עשיתם" – שהוא תנאי על שכרם, והשכר שאתן לכם יהי' בעוה"ז ובעוה"ב; (ג) או, "כאילו עשיתם" מצותכם בעוה"ז ובעוה"ב שהוא בעוה"ב וכו'.

הנהגה, על "ואתם.. שבוניסחא הרווחת באדר"נ, כתוב הפי' "כדי שיהא.. (כנ"ל). והאריכו שם המפרשים, אי הך דאנטיגנוס ה"ה בתור "הלכתא" או "מדת חסידות" (כענינו דאבות). אבל לנוסחא זו (א.ז.), "נוסח אחר" – הדברים תלויין בספיקות הנ"ל (שבקטע שלפנ"ו).

ויש לומר, בדאם נצדד לצד מדת חסידות, ע"פ נוסח שלנו (בסידור אדה"ז) כאן באבות ב"שלא ע"מ לקבל פרס" שבמשנה זו – ובהקדים, שבגירסאות על "שלא ע"מ לקבל פרס", או "ע"מ שלא לקבל

This also explains why in the future "Jerusalem's Holiness will spread through Israel."⁶

This also explains a puzzling statement in Avos D'Rabi Nassan: "Anyone buried in Israel is considered as if buried under the altar, for all Israel is deserving for the altar."

At first glance, this seems strange, for it is forbidden to bury on the Temple Mount or in Jerusalem which would render it impure? But according to the concept of potential and residual *holiness*, each part of Israel is special, having had the potential of being selected for the Holy Temple.⁷

status only because of the mere possibility that they could have been married. This is similar to the situation in the end of *Behaalosecha*: In the desert, only seventy elders were chosen by lottery to receive a spirit of prophecy with Moshe Rabbeinu. Eldad and Medad were not selected, yet they retained the power of *Nevua*, because they were part of the original drawing, although they weren't actually chosen.

6) It also explains what the Talmud (Yoma 21a) comments on the *Mishnah* (Avos chapter 5) "It opens with the miracles in the *Bais Hamikdash*, and concludes with the miracles of Jerusalem."

7) Jacob's Dream

An early reference in the Torah to the Temple Mount is found in the vision of our Patriarch Jacob: "Behold, the ladder stands on the ground that reaches Heavenward." Upon awakening, Jacob trembles and declares: "How awesome is this place! It is certainly the House of G-d, and this the gateway to Heaven."

Let us carefully examine G-d's words to Jacob that we just read in the beginning of Parshas *Vayetze*: "The land on which you lay I will grant to you and your children."

The Talmud asks (Chullin 91b, quoted in Rashi): "Are only the four cubits on which Jacob rested his inheritance?" The Talmud answers: 'All of Israel was folded beneath that place where Jacob slept.'

A young student once asked the Rebbe about this difficult Midrash: "How can this be? What happened to all the residents, and to our Patriarch Isaac, who lived in that area?" The Rebbe responded that obviously this was, after all, only a dream!

But even as a dream, this unrealistic "folding of all the land" under Jacob's resting place requires explanation, for the Talmud tells us (Berachos 55b) that a person wouldn't dream of something far-fetched as "an elephant going through the eye of a needle"? Furthermore, why was this "folding all of Israel" necessary in Jacob's vision, when G-d had already promised that "all the land to the East, West, North and South will belong to his children?"

When Yaakov was in Eretz Yisroel, the whole land was folded underneath his head. This gave the whole land the potential *kedusha* forever. The dream was able to bring about this potential; it was a dream that made sense, because it symbolized the potential *kedusha* of the land.

1) נוסח זה הוזכרה בדברי רבותינו הראשונים – בעל 'תורת המנחה' ב'ילקוט ת"ת' שלו; הרשב"ץ ב'מגן אבות'; ב'מנורת המאור' (אלנקוה) ועוד. י"ל בשנת תרמ"ז. ולאח"ז – מכת"י אחר, עם השוואות וצינונים. ע"י 'מכון שפתי חכמים', ב"ב תשס"ב.

Unifying Sovev & Memaleh

Sholom Ber Kudan
Yeshiva Tomchei Tmimim, Morristown
Alumnus, Yeshivas Rambam –Albany

The Gemara states, “In the future (when *Moshiach* comes), he will cause the *tzaddikim* to do *t’shuva*. It’s explained in many places in *Chassidus* that the *tzaddikim* will even reach the level of *baalei t’shuva* about whom it says, “in the place of *baalei t’shuva*, even complete *tzaddikim* can’t reach.”

We also find this concept connecting two totally distinct levels when *Moshiach* comes. One, as it says in *Medrash Rabba* on *Shir Hashirim*, “*Hashem* desired to have a dwelling place in the lower realms.” *Hashem’s* Essence, *Atz-mus*, will achieve this goal with the coming of *Moshiach*, when G-dliness will be revealed in this physical world.

Two, in a more general sense, this is also regarding the connection of *Sovev*, the encompassing power of *Hashem* of the world; and *M’maleh*, the way *Hashem’s* life-force, as it were, is seen in a tangible fashion, which also correspond to the *G’vul* and *Bli G’vul* (limited and un-limited) levels.

Three, when Yosef was born, Rochel said, “May *Hashem* give me (lit. add) another son (in the Hebrew: “*Ben Acher*”).”

The Rebbe Rashab explains in *Sefer Maamarim* 5659 that the “*Acher*”-referring to Binyomin – should become a “*Ben*.” Meaning, Binyomin who is an “*Acher*”- a *Baal T’shuva*, should reach the level of *Ben*, *Tzadik*. I.e. he should achieve these two levels, *tzaddikim* and *baalei t’shuva*. The unification of these two levels is also expressed in the stones on the *Choshen*, Yosef was *Shoham*, which is a very bright stone, while Binyomin’s stone, *Yashfeh*, only shines once it was polished.

This difference further illustrates the difference between Yosef and Binyomin, *Tzaddikim* and *Baalei T’shuva*. In the prophecies of *Moshiach* it says, “I will place “*Kadkod*” as your suns.” The sages argue about the meaning. One says, *Shoham* and the other, *Yashfeh*. The gemara then reconciles and says, “This is the meaning of *Kadkod*, - they will be both *Shoham* and *Yashfeh* – “*K’dein Uk’dein*” (like this and like that), this is the accomplishment of *Moshiach*, the fusion of two exclusive levels.

The connection of all these levels will happen once *Moshiach* comes, when this world is refined to become a dwelling place for *Hashem*, when His Essence is revealed which is higher than all opposites and can bear both at the same time.

ב"אבות דר"נ" הרווחת (הנ"ל), כ' "שלא ע"מ לקבל".

ב"אבות דר' נתן" נוסח אחר, כ' "ע"מ שלא לקבל פרס". ושם (במהד' המובא לעיל) העירו, שכ"ה ב(כמה) נוסחאות של אבות, והיא נוסחת רוב ראשונים (ועי' מגן אבות, מאירי ועוד).²

והנה, ב"המשך וככה – תרל"ז³, מבאר (גם) הגיר' "ע"מ שלא לקבל פרס" ע"פ החסידות, בהמשך להמדובר בענין תשלום שכר, וזלה"ק:

"..וא"כ יובן בטוב טעם ענין 'יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעוה"ז כו' יפה יותר הרבה גם מבחי' הענג דנח"ר לפניו ית' שיתעלו ישראל לקרות בשמו של הקב"ה שיהי' שמם הוי', בכדי לטעום צ"ל טעם ענג המה כו', וענין בחי' זו בעבודה יובן ממארו"ל במשנה פ"ג דאבות, מאמר אנטיגנוס איש סוכו, 'אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב ע"מ לקבל פרס, אלא- הווי' כעבדים המשמשי' את הרב שלא ע"מ לקבל פרס'.

"ויש גירסא במשניות ע"מ שלא לקבל פרס', והיינו שלא די במה שעובד בלא פניית תשלום שכר, אלא שאינו רוצה בשילום שכר כלל, כ"א עובד את הקב"ה מצד האהוי"ר לאלקות, ועד"ז הו"ע בחי' זו, מאחר שהתשלום שכר מבחי' זו בהכרח לומר כי פחות הוא מעבודה זו, שהרי עבודה זו גורמת הענג. א"כ, מעלתה זו ועבודתה היא ע"מ שלא לקבל פרס כלל כו'.. "עכלה"ק.

ואכן, בס' 'ביאורים לפרק"א'⁴ לרבינו מבאר הענין, שיש גורסים "על מנת שלא לקבל פרס", היינו ש"שולל" את השכר. אולם אדה"ז בוחר דוקא בגירסא "שלא ע"מ לקבל פרס" (כגיר' האדר"נ הרווחת, בפ"ה מ"א דהובא לעיל), היינו, שאין דעתו על השכר.

ולכאן יש לומר, מאחר שדרגת "על מנת שלא לקבל פרס" הוא נעלית יותר – מדוע בחר אדה"ז בגירסא השני', "שלא ע"מ לקבל פרס"? והרי מס' אבות הוא 'מילי דחסידותא' (כמובא בכ"מ).

וי"ל, דהנה בעבודה – "שלא ע"מ לקבל פרס" היא דבר השווה לכל נפש. ואילו העבודה ד"על מנת שלא לקבל" – שייכת רק ליחידי סגולה, וכפתגם רבינו הזקן בשעת דביקותו "אינני⁵ רוצה הגן עדן שלך, אינני רוצה העוה"ב שלך, אני רוצה רק אותך בלבד." ומילי דחסידותא דאבות הן רק אלו שהם שווים לכל נפש. ע"כ תוכ"ד רבינו.

שלכאן, היוצא מכ"ז, הוא שנצדד לציודו של המילי דחסידותא' בנדו"ד, וכפי המובא לעיל. ותן לחכם ויחכם עוד.

(2) הוא גם גיר' המחז"ו (ולהעיר, שהי' תלמידו של רש"י – ואוחז עם שיטתו דלהלן). רש"י כאן (בפרקי אבות; וכ"ה בפ"ה על הש"ס- ע"ז יט, א) ועוד. וראה מדרש שמואל. תויו"ט.

(4) ח"א, עמ' 47 ואילך (במהד' תשנ"ו ואילך). משיחת ש"פ פנחס תשל"ז (- שם הוא באידיש). בלתי מוגה.

(5) הובא ב'דרך מצותיך', עמ' קלח ע"א. ובכ"מ.

בענין כלאים והמסתעף

בקונט' "הלכות תושבע"פ שאינן בטלין לעולם" תשנ"ב (נדפס ג"כ בסה"ש תשנ"ב ח"א עמ' 27; וב"התוועדיות" בלה"ק - ח"א, עמ' 178 ואילך). ובעמ' 182, כ' זו"ל (סעי' ה):

"ויש לומר, ש'ר' יוחנן לטעמי.. כיון שמת אדם נעשה חפשי מן המצוות, הוא (גם) ביאור והסבר לדברי רב יוסף ש'מצוות בטלות לעתיד לבוא': הפירוש ד'מצוות בטלות לעתיד לבוא' אינו אלא בנוגע להציווי להאדם ("מצוות" דייקא, שגדרם הוא ציווי להאדם), ש'כיון שמת אדם (לאחרי גמר עבודתו בקיום המצוות) נעשה (האדם) חפשי מן המצוות, היינו, שגם בעולם התחי' (לאחרי גמר מעשינו ועבודתנו בקיום המצוות במשך הזמן ד'היום לעשותם') אין עליו ציווי דקיום המצוות, אבל מציאות המצוות כשלעצמה היא בקיום נצחי, 'מצוה עומדת לעולם ולעולמי עולמים', לא בתור ציווי לאדם, אלא בתור רצונו של הקב"ה."

"וההסברה בזה: הגדר ד'מצוות', ציווי להאדם – שייך רק כשהאדם הוא מציאות בפ"ע, שאז נופל עליו גדר של ציווי הקב"ה להתנהג ע"פ רצונו של הקב"ה. אבל לאחרי שנשלמת עבודתו של האדם בקיום המצוות, שכל מציאותו (כל הפרטים שבו) חדורה ברצונו של הקב"ה, ונעשה במעמד ומצב של צוותא (מצוה מלשון צוותא) וחיבור עם הקב"ה, עד שנעשים מציאות אחת, "ישראל (ע"י אורייתא) וקוב"ה כולא חד", כפי שיהי' בפועל ובגלוי לעתיד לבוא – לא שייך הגדר דציווי להאדם (כיון שאינו מציאות בפ"ע), כי אם, שהוא מציאות רצונו של הקב"ה, שבדאי מתקיים בפועל (בדרך ממילא) ע"י המציאות דהמצוות.

ועפ"ז מתורצת הסתירה שבדברי ר' יוחנן, שס"ל שמותר לקוברו בכלאים, כיון שמצוות בטלות לעתיד לבוא, אף שיליף תחה"מ מנתינת תרומה לאהרן לאחרי שעתיד לחיות – כי, המציאות דנתינת תרומה תהי' גם לאחר תחה"מ, אבל לא בגדר של ציווי לאדם שנעשה חפשי מן המצוות (חפשי למעליותא, שאינו זקוק לציווי, כיון שאינו מציאות בפ"ע, אלא מציאות אחת עם הקב"ה), ולכן מותר לקוברו בכלאים, כי כשיעמוד לעתיד לא יהי' עליו הציווי דאיסור כלאים, אף שבדאי לא ישאר לבוש כלאים (לאחרי רגע התחי'), אם כי לא בתורת ציווי, אלא (בדרך ממילא) מצד רצונו של הקב"ה לשלול (שמתגלה ומתבטא ע"י האיסור ד-)כלאים." ע"כ הל' מ'פנים' השיחה.

וכדאי להעתיק מש"כ בכמה מההערות שבשוה"ג שם, שמוסיפין בהבנה בענין.

בהע' 43: "ואולי י"ל, שמ"ש הרמב"ם 'מותר לעשות מן הכלאים תכריכין למת שאין על המתים מצוה', קאי גם על הזמן שלאחרי התחי', שלא יהי' אז הציווי דאיסור כלאים, אף שבדאי לא ישאר לבוש בכלאים, שהרי "הלכות של תורה (כולל גם ההלכה דכלאים) אינן בטלין לעולם, כבפנים." ובהע' 44: "ע"ד מ"ש במהר"ץ חיות לנדה שם, שגם לשיטת התוס' שמצוות בטלות לע"ל קאי (לא על העולם שלאחר המות, אלא) על

Examples of "Davar She'bMinyan"

Maishe Backman

Mesivta – Yeshivas Rambam, Albany

In Tractate Beitzah 5a, the Gemara states:

"..רב יוסף אמר אף מתקנת ריב"ז ואילך, ביצה אסור. מאי טעמא – היא דבר שבמנין, וכל דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו."

Rav and Shmuel ruled that if an egg is laid on the first day of *Rosh Hashanah*, it is forbidden the following, second day since the song of the *Levi'im* was confused, the *eidim* (witnesses) can only come until the afternoon *Tamid* sacrifice.

Rabba then says, that Rabban Yochanan ben Zakkai enacted ("Takanah"), allowing witnesses the whole day, since the *Beis HaMikdash* was destroyed.

Rav Yosef supports the idea of "דבר שבמנין" (an issue which was voted by a Halchic decisive committee) with 3 examples: 1) By *Har Sinai*, the Torah says men keep away from relations for three days, and after that period, *Hashem* commanded them to return. 2) When Moshe went to get the *Luchos*, the Torah says that no one was allowed to go near the mountain. Following that as well, *Hashem* told them that they may. 3) "*Kerem reva'ii*", the fourth-year fruits, can't be exchanged for money – within one day's travel from *Yerushalayim*. All these shouldn't need a new command to nullify the original *tzivui* (commandment), but since it does, it proves Rav Yosef's point.

Another case of *Davar she'bMinyan* is Rabbeinu Gershom Me'or *HaGolah* (c. 960 -1028) who made a "*takanah*" for 1000 years, forbidding a man from marrying more than one woman (for *Ashkenazi* Jews). That time has expired but we still adhere to Rabbeinu Gershom's "*takanah*" because although the condition (of 1000 years) passed, the rule stays until another *Minyan* will officially nullify it.

Another example is by *Erev Pesach*. During the time of the *Beis HaMikdash*, people would abstain from *melocha* (work) from midday because that was the time to prepare the *Korban Pesach*. Now we still don't work on *Erev Pesach*, afternoon because, again, another *minyan* did not vote to change that "*takanah*."

ובהע' 45 [-] והוא העיקר לענינו]: "ומסתבר לומר, שגם ברגע התחי', לא יהי' לבוש כלאים – בדרך ממילא (באופן נסי), מצד רצונו של הקב"ה שבאיסור כלאים, ככפנים.⁶"

ולכאן י"ל, שכמו שהסביר שם, שעצם מציאות ה'כלאים' תשנה באופן ניסי לדבר המותר ("לא יהי' לבוש כלאים") – גם יהי' "נס מתוך נס", בלימוד מ"כ"ש וקל-וחומר: באם מציאות האיסור כבר תשנה – אזי, גם ישנה מלבושי אנשים ללבושי נשים (או עכ"פ, יופקע האיסור דלא תלבש⁷).

שהרי בדבר כלאים, בסוף ס' 'דרכי חסד' על אבילות ועניני' (להגאון הרה"ח ר' יצחק דובער ז"ל אושפאל, מרבני חב"ד, ור"מ ביתול"ל המרכזית) בתיאור בגדי התכריכים, ש(גם) האשה לובשת מכנסיים; וגם בס' 'נטעי גבריאל' על הל' אבלות ח"א, (מהד' תש"ס; פמ"ו סי"ז, עמ' רלו), כתבו בדבר התכריכים - וז"ל הנטע"ג: "סדר ההלבשה לנשים, הוא כמו לאנשים, רק באיזה שינויים כפי מנהג המקום.⁸"

ומענין לענין: בדבר דינו של כלאים לע"ל – הרי סתום הדבר בהספרים.

ובלקו"ש חכ"ט, עמ' 129, הע' 65, שמבאר – ע"פ הידוע בענין "עושה שלום במרומיו", שכאשר יש התגלות המלך יכולים כחות הפכיים לשכון יחד – שלע"ל לא יהי' איסור בכלאי בגדים, כי מצד התגלות הקב"ה שתהי' אז, לא תהי' בעי' בעירוב הצמר עם הפשתים. ועפ"ז אין ראי' מהא דמותר לקבור את המת בכלאיים, דשאני כלאיים – כנ"ל. משא"כ שאר המצוות אפ"ל שאינן בטלות.

והנה, בלקו"ש שם מסיים (לאחרי שאומר "ולכאורה עפ"ז צ"ל שגם כלאי בגדים יהי' מותר לע"ל") – "וצריך עיון".

[והנה ישנם שכבר רצו לבאר בדבר - וראה בקובץ "העו"כ" גליונות

תשלט ותשמ בארוכה ע"ז, עיי"ש.]

- אבל עכ"ז, עדיין לא מיפשטי דינו של כלאים לע"ל, בבירור, אלא ע"פ השערה, וכדלהלן. וגם לא בסופו של דבר - בפשטות הכתוב שם בישעי' (אא"כ באו"א(קצת), ועצ"ע].

ולכאן, יש להביא מהפ"י "פני זקן" על משניות (בהערה בשוה"ג: להרה"צ ר' יצחק יהודה יחיאל מקאמארנא זצ"ל; נדפס ב"משניות" עם כמה מפרושי), בהל' כלאים בסופו (פ"ט מ"ט), כותב⁹ וז"ל:

"הזהיר בכלאים יאריך ימים בעוה"ז ובעוה"ב, ולא יבוא עוד בגלגול, וינוח בשלום על משכבו באור החיים, ובנים צדיקים חיים בעולם הזה לכל טוב. עכ"ל.

אבל עדיין לא מיפשטי, דהרי יתכן ששכר זה (אפי' אליבא דפי' הרמב"ן – ד"עוה"ב" הינו תחיית המתים – ובחסידות, אזלי כוותי') – הינו בתור השלמה על שכר בגלותא, שרק נפרע כעת, ואינו בדינו של ימוה"מ, שקשור לכלאים בכלל.

ועצ"ע.

הערה בפסוק "קרוב ה' לכל קוראיו.."

הבחור מרדכי רובין

מתיבתא 'ישיבת רמב"ם' - אלבני

במאמר חסידות מאדמו"ר הריי"צ (סה"מ קונטרסים ח"ב; ד"ה קרוב ה'), נתבאר הפסוק "קרוב ה' לכל קוראיו, לכל אשר יקראו באמת".

ומקשה שם, שלכאן ישנו סתירה מיני' ובי': שברישא אין בו תנאי לקרוב הקב"ה ("לכל קוראיו" סתם), משא"כ בסיפא – ישנו תנאי ("לכל אשר יקראו")?

ומתרץ, שמחלקים הפסוק: באם אתה רוצה להתקרב אל ה' להיות אחד עמו, זהו הסיבה שיתקרב ע"י התורה, שנקראת אמת. ואם מקושרים ע"י התורה, האדם הינו אחד עם ה'.

אנו לומדים מהרישא שבפסוק ("קרוב ה' לכל קוראיו"), ענין נפלא בתשובה. שפרק "אשרי" בתהלים חסר אות "נו"ן" (היות שהוא ראש תיבת "נופל", ולכן הכניסו אותו בפסוק לאות ס' שלאחריו "סומך ה' לכל הנופלים" – להביאו בתור ענין הרצוי. ואוי"ל, שהוא מעלת "אתהפכא", שבמקום להביא פסוק שלם לאות "נ" בדבר הרצוי; מהפכים החסרון שבו לטוב, כ"מרירו למיתקו").

וכשנופלים בחטא, אז יכולים להקרב, אפילו שחטא. בגימט' האותיות, "ק" (מאה) הוא כפול הגימטריא של "נ", (חמשים), וזה משלים את הנו"ן המחסור. וכמו שמביא ב"תניא" (פ"ז, מהגמרא), כשחוזרים בתשובה, "הזדונות עצמן נהפכו לזכיות", שהם הסיבה של התשובה.

הפסוק מבטיח, שיש לו זמן לנצל – כמו "פסח שני" – 'שלא לאבד התקווה'. כי ברישא שלו, מדבר על האיש שנכשל בעבירה (שהוא שטות של יצה"ר, כמוסבר בהתחלת קונט' ומעיין). שעל ידי

אבל לפי מש"כ בתורה, שכל יהודי צריך לדעת שאפי' באם נפל, עדיין יוכל להתקרב אל ה',

⁶ (גם הובאו דבריו בקונט' 'התכלת בעידן המודרני' (ב"ב תשס"ה).

⁶ וראה עוד בדבר, בהע' 46 שם בארוכה. ועוד.

⁷ אבל לכאן רק באופן הא' – דהרי נראה שיש עדיין בעי' באיסור דלא תלבש - וכפה"נ ממה שהובא ב'נטעי גבריאל' שבסמוך, שיש שינויים כפי מנהג המקום. וילע"ע באם האיסור דלא ילבש – יהי' עדיין שייך לע"ל.

⁸ ושם נסמן, מהספרים: זכרון ליום אחרון; תקנות פראנקפורט; קיצור מעבר יבק מנהגי ברעסלא; ותקנות ח"ק איכענהוזען; גשר החיים (להרי"מ טוקצינסקי) עמ' קד, אות ד'; וזיבולא בתרייתא.